

'Kom en help' Zondag Oosterse Kerken in teken van hulp aan Caritas Irak

In de zomer van 2008 startte de Katholieke Vereniging voor Oecumene een hulpactie voor de christenen in Irak. De actie kwam voort uit een vergadering in Rome over de ondersteuning van de katholieke oosterse kerken waar de noodklok geluid werd over de bijna uitzichtloze situatie van de christenen daar. De toekomst van de christenen in Irak zelf staat op het spel. Tijdens de bisschoppensynode over de Bijbel die enkele maanden later in oktober in Rome werd gehouden, was de toespraak van patriarch Emmanuel III Delly van de Chaldeeus-katholieke Kerk een van de meest opvallende. Het opmerkelijke daarbij was dat zijn toespraak geen betrekking had op de Bijbel, maar op de toestand in Irak. Hij beschreef zijn land als een 'gefolterd en bloedig oord' en noemde het - naar de locatie van Jezus' kruisdood - een 'Calvarieberg'.

Door middel van publicaties in verschillende tijdschriften en een goed bezochte conferentie op 5 december 2008 in het Tweede Kamergebouw in Den Haag heeft onze vereniging de aandacht gevraagd van de kerken en de politiek voor de nijpende situatie van de christenen in Irak. Op de website van de vereniging werd een adhesieregister geopend waar mensen (nog steeds) een steunbetuiging kunnen geven. Ook werd er een oproep gedaan om het werk van Caritas Irak financieel te ondersteunen.

In januari 2009 waren de Chaldeeuse bisschoppen voor hun vijfjaarlijkse ad limina-bezoek in Rome. Zij vertelden dat de situatie in het land licht verbeterd is en nodigden vertegenwoordigers van hulporganisaties uit om vooral zelf naar Irak te komen

en de situatie in ogenschouw te nemen. De Chaldeeuse Kerk is wereldwijd een kleine kerk en maakt met ruim 400.000 gelovigen minder dan 1,5% van de bevolking uit, maar vormt onder de Irakese christenen de getalsmatig grootste kerk. Het patriarchaat is gevestigd in Bagdad. De kerk is georganiseerd in vijf aartsbisdommen en vijf bisdommen.

Caritas Irak

Voor de hulp aan Irak werkt de vereniging samen met Caritas Irak, dat in Bagdad gevestigd is, maar in het hele land actief is. In het afgelopen jaar ontvingen we van de coördinator van Caritas Irak, mevrouw Khawla Elia, regelmatig met foto's geïllustreerde rapportages over de verschillende activiteiten die Caritas heeft ontwikkeld. De rapporten en foto's tonen een grote veerkracht en getuigen van hoop op een betere toekomst. Bij gelegenheid van de Zondag voor de Oosterse Kerken vragen we steun voor het educatieve werk dat Caritas Irak onder moeilijke omstandigheden verricht.

"Caritas Irak legt in de meeste programma's nadruk op bewustwording en educatie", schrijft algemeen directeur Nabil A. Nissan vanuit Bagdad. "De nadruk van onze vormingsprogramma's ligt op ondersteuning van de christelijke families, maar komen ook ten goede aan mensen van andere godsdiensten. We werken zowel in Bagdad als in de noordelijke regio van Irak."

Programma's

De directeur van Caritas Irak heeft ons een aantal activiteiten voorgelegd waarvoor ondersteuning nodig is:

- Zorg voor ontheemde families en de scholing van kinderen in de noordelij-

Inhoudsopgave

■ Pag. 1-2 'Kom en help'

De Zondag voor de Oosterse Kerken staat in het teken van de steun voor de educatieve projecten van Caritas Irak.

■ Pag. 2 'Uitbreiding en verjonging van de vereniging is de belangrijkste uitdaging'

Interview met voorzitter Henk van Doorn.

■ Pag. 3 'Maak een concreet aanbod voor jongeren'

Als je jongeren bij de oecumenische beweging wilt betrekken, moet je ze de kans geven concrete ervaringen op te doen vindt Elise Woertman.

■ Pag. 5 'Paulus in het christelijk Oosten'

Leo van Leijsen gaat in op de plaats van Paulus in de Kerk van Oost en West.

■ Pag. 6 'Studiebijbel NBV is leesbaar en niet vooringenomen.'

Recensie door Leo van Leijsen.

■ Pag. 7 '10 zeeën over voor de eenheid der christenen'.

Impressie van een boekpresentatie op een Urker kotter door Rob Kuiper

■ Pag. 8 'Internationaal oecumenisch congres over Johannes Kardinaal Willebrands (1909-2006)'

ke regio van Irak. Daarbij gaat het niet alleen om noodhulp, maar ook om het herstel van sociale relaties en het bespreekbaar maken van het onheil dat de mensen is overkomen. In dit proces speelt de kerk een belangrijke rol.

- De zorg voor gehandicapten.
- Werken aan vrede en verzoening. Door middel van cursussen, lezingen en ontmoetingen werkt Caritas Irak aan de bevordering van een cultuur van vrede en verzoening in Irak.
- Opleiding van vrijwilligers. In samenwerking met de bisdommen en de parochies worden jongeren opgeleid tot vrijwilliger van Caritas. Deze vorming propageert het idee van geven en van dienstbaar zijn aan anderen.

- Consultatiebureau. Door middel van individuele begeleiding en groepsbijeenkomsten draagt het consultatiebureau bij aan de bewustwording van moeders inzake gezondheid, voeding en sociale relaties. Het bureau levert een belangrijke bijdrage aan de opvoeding van kinderen.

De actie die de vereniging in de zomer van 2008 startte heeft tot dusverre € 4.000,- opgebracht. Het doel is om deze activiteiten van Caritas Irak met een bedrag van € 20.000,- te steunen. Met steun van de parochies en de donateurs van onze vereniging moet dat zeker mogelijk zijn. ◉

‘Uitbreiding en verjonging van vereniging belangrijkste uitdaging’

Gesprek met voorzitter Henk van Doorn

Met ingang van 1 januari is Henk van Doorn, priester van het aartsbisdom Utrecht, voorzitter van de Katholieke Vereniging voor Oecumene. Van Doorn is al vele jaren zeer actief in de oecumenische samenwerking. Vele jaren was hij bisschoppelijk gedelegeerde voor de oecumene in het Aartsbisdom.

Tevens was hij voorzitter van het interprovinciale oecumenische beraad van Flevoland, Utrecht, Gelderland en Overijssel én van de Stedelijke Raad van Kerken van Utrecht.

De redactie van *Overeen* legde hem aan het begin van zijn voorzitterschap een aantal vragen voor.

Wat beweegt u om het voorzitterschap van de Katholieke Vereniging voor Oecumene op u te nemen?

De oecumene zelf. Al op de lagere school werd ik getroffen door de dwaasheid van de verdeeldheid toen ik met mijn vader het voormalige Oud-katholiek museum in Utrecht bezocht. Ik maakte kennis met uitingen van diep beleefde godsdienstigheid in een kerk die zelfs in inrichting niet van de mijne verschilde. Sinds die tijd ben ik me steeds meer gaan realiseren dat “oecumene” van iedere christen vraagt om kritisch te zijn op de eigen wijze van christen-zijn én respect te hebben voor het christen-zijn van anderen. Katholiek en oecumenisch zijn niet los van elkaar verkrijgbaar. Wanneer ik gevraagd werd om een bij-

drage te leveren aan de oecumene heb ik dat nooit geweigerd. Dat wilde ik ook nu niet doen, hoewel ik me wel afgevraagd heb of mijn kennis van de “oecumenische theologie” wel voldoende is. Momenteel is die in de medewerkers en in het hoofdbestuur voldoende gegarandeerd.

U bent al vele jaren actief op oecumenisch gebied. Wat is binnen het geheel van de oecumenische beweging de specifieke taak van de Katholieke Vereniging voor Oecumene?

Laat ik beginnen met de constatering dat het heel bijzonder is dat er in onze kerk een vereniging is voor oecumene. Een vereniging met een eigen agenda, die niet bepaald wordt door de bisschoppenconferentie of de landelijke

raad van kerken.

Vanzelfsprekend is ze bereid om gevraagd en ongevraagd adviezen te geven of mee te werken.

De specifieke taak van de vereniging is op dit moment drieledig:

A De katholieken op alle niveaus betrekken bij de oecumene: in de parochies, samenwerkingsverbanden, op scholen, in de opleidingen, leerhuizen, raden van kerken e.d.

B Aandacht van de katholieken vragen voor de orthodoxe kerken. Na de val van de Berlijnse muur zijn de contacten van die kerken met het westen van Europa veel sterker geworden. Het is van groot belang dat de katholieken in ons land bij oecumene niet alleen den-

ken aan de contacten met de protestantse kerken, maar ook aan die met de orthodoxe kerken en de oosterse katholieke kerken. En natuurlijk ook aan die met de oud-katholieken.

C Belangrijk is ook het blijven onderhouden van de contacten met de andere kerken in ons land, waar dat maar kan. De leden van de vereniging zie ik graag als verspieders. Hun taak is niet om het oecumenisch gezicht van de kerk te zijn. Die taak hebben alle katholieken. De vereniging zal er alles aan blijven doen om contacten weer te herstellen. In de loop der jaren is me duidelijk geworden dat kerken en christenen uit elkaar gegroeid zijn doordat de contacten verbroken werden en de liefde voor en de kennis van elkaars geloven verdween. Men ging een eigen weg. Oecumene is de tegenovergestelde beweging. Samen op weg gaan opdat de genade van de eenheid geschonken kan worden.

Waar liggen in de komende jaren de uitdagingen en de kansen voor de Katholieke Vereniging voor Oecumene?

Daar vraag je me wat. Bij uitdagingen denk ik allereerst aan uitbreiding én verjonging van het ledenbestand van de vereniging. Ik vind het wat vreemd dat veel katholieken bijdragen aan fondsen voor genezing van lichaamsdelen, voor de natuur en verschillende dieren, en voor vrede en ontwikkeling, die ondersteund worden door overheidssubsidie, maar intussen vergeten dat hun eigen kerk met haar organisaties geheel van hun bijdrage afhanke-

lijk is. Zelfs het aantal professionele werkers en theologiestudenten onder de leden is niet bijzonder groot.

Belangrijker is het feit dat we in de komende jaren uitgedaagd worden om bij alle reorganisaties en bezuinigingen in parochies en bisdommen de schijnwerpers op de oecumene gericht te houden. Het kan heel goed zijn dat de krimpsituatie waarin de kerken terecht komen hen dwingt om elkaar plaatselijk op te zoeken om te komen tot nieuwe vormen van oecumenisch handelen. B.v. op het gebied van catechese, van leerhuizen, van gebedsdiensten, van publiciteit.

Een blijvende uitdaging vormt ook het streven van de vereniging om te bevorderen dat in de theologische opleidingen aan de universiteiten en de seminaries nog meer aandacht besteed wordt aan de oecumene.

Vele jaren hebt u de oecumenische samenwerking op het plaatselijk vlak bevorderd. Welke tips hebt u voor parochies en plaatselijke groepen die de oecumenische verbondenheid concreet zichtbaar willen maken?

Ik heb in sommige kringen de bijnaam gekregen van Mister Charta Oecumenica. Daarom kan ik maar het beste als eerste antwoord het advies geven: Lees en bespreek in parochies die charta die ook in de komende jaren het handvest blijft voor het oecumenisch handelen in de kerken van Europa. Het boekje van Walter kardinaal Kasper "Handboek voor Spirituele Oecumene" is daarbij een goede aan-

vulling.

Wat mij verder al jaren verbaast is dat er nauwelijks kerkenraden en parochiebesturen zijn die elkaar regelmatig en structureel ontmoeten en zo inzicht geven in elkaars wel en wee. Zou dat te maken hebben met een residu van wantrouwen in elkaar? Ik hoop het niet. Toch moet daar de oecumenische verbondenheid zichtbaar gemaakt worden. Niet alles hoeft tegelijk samen gedaan worden, maar het zou al heel wat zijn als er afspraken gemaakt worden over de terreinen waarop men samen wil werken.

Wat hoopt u met de Katholieke Vereniging voor Oecumene in de komende vijf jaar te bereiken?

Een mens moet leven vanuit idealen. Daarom durf ik te zeggen: ik hoop dat bestuur en medewerkers, ondersteund en uitgedaagd door de leden van de vereniging in staat zijn de katholieke gemeenschap "in al zijn geledingen" bewust maakt van de oecumenische dimensie van hun kerk-zijn. Als we niet oecumenisch zijn, zijn we niet goed kerk. "De oecumenische beweging is een genade van God" schrijft het Oecumenisch directorium (nr 22). Ik hoop dat we zo met die genade mee kunnen werken dat de vereniging steeds meer een vereniging van verspieders wordt. Zij speuren naar plekken en momenten in het leven van de kerken die voedingsbodem kunnen zijn van de eenheid waarvoor Onze Lieve Heer gebeden heeft. "Laat hen allen één zijn" (Joh.17,21) ◉

Maak een concreet aanbod voor jongeren

door *Elise Woertman*

Wat hebben (katholieke) jongeren met oecumene en hoe zouden we daar als vereniging op in kunnen spelen? Dat is een grote en ook spannende vraag, en ik heb niet de pretentie om daar hét antwoord op te kunnen geven. Tegelijk ben ik zelf op verschillende praktische manieren betrokken bij de oecumene, o.a. als studentenpastor en jongerenambassadeur voor de oecumene bij de Raad van Kerken. Vanuit mijn eigen ervaringen wil ik op persoonlijke titel proberen om iets te zeggen over jongeren en oecumene.

Het is bijna een open deur om te concluderen dat door de ontzuiling van de afgelopen decennia, de afname van het

aantal (actief betrokken) kerkleden en de vergrijzing het aantal jongeren dat actief verbonden is met de kerk afneemt. Dit heeft een direct gevolg

voor de oecumene, aangezien dat in eerste instantie het gesprek is tussen mensen vanuit verschillende kerkelijke tradities. Wanneer dat een gegeven is, is de vraag welke kansen we zien om een levendig en bezielde manier van oecumene vorm te (blijven) geven in mogelijk andere vormen.

Verspreide doelgroep

De eerste vraag is natuurlijk over wie we het precies hebben als we spreken over (katholieke) jongeren, zeker omdat je binnen de kerk soms eeuwig jong lijkt te zijn. Hoe kun je de katholieke jongeren van vandaag onderscheiden en wat beweegt hen?

Daarbij realiseer ik me dat heel veel jongeren zich niet verbonden weten met een specifieke (religieuze) traditie of allerlei andere religieuze tradities aanhangen. Als eerste is er de groep jongeren die zich duidelijk rooms-katholiek noemt en zich ook verbonden weet met de kerk. Soms zijn ze te vinden in de parochies, maar ook op allerlei internetfora, nieuwe bewegingen binnen de kerk, de wereldjongerendagen en de katholieke jongerendag, bisdommelijke activiteiten, RKJ-groepen etc. In mijn ogen is het kenmerkende dat zij zich heel bewust verbinden met de kerk, er actief een eigen plek in zoeken en op zoek zijn naar andere jongeren met wie zij hun (geloofs-) ervaringen kunnen delen. Juist omdat onze samenleving heel divers is, en je voortdurend op school, in je studie, tijdens je werk geconfronteerd wordt met een veelvoud aan ideeën, kun je de behoefte hebben om je expliciet te verbinden en zo af en toe gelijkgestemden op te zoeken.

Ten tweede is er de groep katholieke jongeren die zich wat meer 'op de rand' bevinden, ook al vind ik dat een ongelukkige term. Er is een lijntje met de kerk en het geloof, dat soms zichtbaar wordt tijdens kerst, bij hun huwelijk, doop of uitvaart of andere

belangrijke gebeurtenissen. Ze zoeken inspiratie, 'zin' en een manier om dat vorm te geven, waarbij er binnen en buiten de kerk gezocht wordt. Ze doen mee met een activiteit als ze daar behoefte aan hebben.

Tot slot is er een grote groep jongeren die geen actief lijntje met kerk of geloof hebben, maar van huis uit wel katholiek zijn, bijvoorbeeld omdat het geloof qua taal of cultuur meegegeven is, zoals je ondermeer volgens mij in migrantenparochies ziet.

Authenticiteit

Ik ben ervan overtuigd dat wil je jongeren (en dat geldt in zekere zin net zo goed voor alle volwassenen) interesseren voor geloof, voor een band met God, of voor oecumene, je zult moeten kunnen formuleren en laten zien wat jezelf daarin raakt en beweegt. Wat is voor mij 'heilig' en waarom vind ik dat, hoe beleef ik dat? Dat zijn vragen die heel regelmatig aan mij gesteld worden en waardoor er 'geloofsgesprekken' ontstaan. Dat vraagt aan de ene kant van ons dat we mogelijkheden creëren om dat soort gesprekken te kunnen voeren en aan de andere kant dat we de vaardigheid hebben om zulke persoonlijke zaken te kunnen bespreken met mensen die niet (altijd) hetzelfde referentiekader hebben. Het is wezenlijk om in te zetten op die persoonlijke benadering, om open te staan voor de behoefte van je gesprekspartner en ook te laten zien waarom het waardevol en belangrijk is voor ons.

Dat maakt dat we heel goed moeten kijken naar welke groep jongeren we willen benaderen en vooral gebruik maken van allerlei vormen van oecumene die er al zijn, van bestaande natuurlijke verbanden waarin jongeren zich bevinden.

Aanbod

Ik kan me voorstellen dat voor de jongeren die zich verzameld hebben

in allerlei katholieke groepen, we een programma met hen ontwerpen waarin ze kennis maken met verschillende andere kerkelijke stromingen, door op bezoek te gaan in vieringen, kloosters, diaconale activiteiten, bij andere jongerengroepen om zo een oecumenisch geloofsgesprek op weg te helpen.

Daarnaast zijn er al veel ervaringen van oecumene: in het onderwijs, onder jongeren die reizen naar Taizé of Iona, in sommige jongerenkoren, jongeren die op stage gaan in het buitenland en terecht komen in een religieuze samenleving, op internetfora. Op allerlei manieren doen jongeren al impliciet ervaring met oecumene op. De kunst voor ons is om dat in de eerste plaats te zien en positief te waarderen en in de tweede plaats om dat te duiden, voor onszelf en in gesprek met de jongeren om wie het gaat.

Tenslotte zijn er soms momenten, bijvoorbeeld rondom geboorte, huwelijk, ziekte, dood en rouw, waarin jongeren zelf de behoefte voelen om op zoek te gaan naar zingeving, naar rituelen, naar geloof. Juist omdat het dan hun eigen vraag en verlangen is, zouden we daar als kerk op in kunnen en misschien ook wel moeten spelen.

Vanuit de jongerenambassadeurs zal aan de Raad van Kerken in de loop van dit jaar ook concrete aanbevelingen gedaan worden, waarvan ik vermoed dat we ook als vereniging ons voordeel mee kunnen doen, om zo de oecumene handen en voeten te blijven geven, en op zoek te gaan naar het Verlangen dat ons als mensen bindt. ●

Elise Woertman is bestuurslid van de Katholieke Vereniging voor Oecumene.

Bezoek onze website op: www.oecumene.nl

Colofon

Overeen is het communicatieblad van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord. Leden, donateurs en parochies ontvangen het blad twee maal per jaar.

Redactie: Geert van Dartel, Mirella van Herp, Leo van Leijssen

Vormgeving: VANDARTEL, OSS

Drukwerk: Van Stiphout, Helmond

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Walpoort 10
5211 DK 's-Hertogenbosch
T: 073-6136471
E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
Giro: 801919
ISSN: 1568-2862

Paulus in het Christelijk Oosten

door Leo van Leijssen

Paulus' plaats in de oosterse tradities is niet onmiddellijk duidelijk. Maar in allemaal neemt hij een belangrijke positie in. 'Google' met de zoekwoorden 'Paul(us)' en 'orthodox' en er verschijnen honderden parochies op het scherm. Het Oosten kent talloze heiligdommen van Paulus (Damascus, Tarsus, Euboia in Griekenland). Er zijn veel iconen van Paulus.

Zelfs op de icoon van de Nederdaling van de H. Geest staat Paulus, hoewel hij volgens Hand. 2 helemaal niet aanwezig was. Maar een icoon van de stichting van de Kerk kon niet zonder die belangrijke Paulus. Waar zien we in het Oosten nog meer tekenen van Paulus' grote belang?

Bijbel

Het epistel in een oosterse eucharistie is doorgaans uit Paulus. Men maakt geen onderscheid tussen Paulus' authentieke brieven (Rom, 1-2 Kor, Gal, Filip, 1 Tes, Filem) én die op zijn naam feitelijk door anderen zijn geschreven (Kol, Ef, 2 Tes, 1-2 Tim, Tit, Heb). Toen men na 150 ging beslissen welke geschriften tot het NT hoorden, waren de paulijnse geschriften onomstreden. De oud-Syrische kerk zag zelfs enige tijd een (onechte) "Derde Brief van Paulus aan de Korintiërs" als bijbels!

Verrijzenis

Net als in het Westen, is in het Oosten Pasen hét centrum van het geloof. Het Oosten accentueert dat zelfs. Die centrale plaats zien we terug bij Paulus. Bij hem vinden wij, vóór de evangeliën, de oudste verkondiging van Jezus' verrijzenis (1 Tess, 1 Kor). Paulus' Damascuservaring was voor hem een verrijzeniservaring, waar rondom heel zijn denken was gecentreerd. Datzelfde vinden we in de oosterse theologie.

Kerkvaders

Oosterse kerkvaders schreven preken of commentaren op Paulus, ideeën van Paulus kwamen in de liturgische en spirituele teksten terecht. Maar de Schrift functioneerde in die tijd vaak ook als handige vindplaats van bewijsteksten. Hebben kerkvaders typisch paulijnse zaken wel goed gezien, hebben ze Paulus' denken wel in zijn

samenhang gelezen? De Amerikaanse bijbelexegete K. Stendahl schreef 25 jaar geleden: "Het is altijd een raadselachtig feit geweest dat Paulus zo betrekkelijk weinig heeft betekend voor het denken van de kerk gedurende de eerste 350 jaar van haar geschiedenis. Zeker, hij wordt geëerd en geciteerd, maar – binnen het theologische perspectief van het westen – lijkt het dat Paulus' grote inzicht in de rechtvaardiging-door-het-geloof werd vergeten" ('Paul among Jews and Gentiles', p 83).

Rechtvaardigmaking

Inderdaad, een thematiseren van het idee dat in het westen krachtig is ontwikkeld, namelijk dat de mens niet door de werken der wet gerechtigd wordt maar door het geloof, vinden we niet in de oosterse tradities, niet vóór maar ook amper ná 350. Dat wil niet zeggen dat het christelijke Oosten niet zou leven vanuit het besef dat slechts Gods genade de mens redt. Dat is aanwezig in haast alle asceti-

sche en spirituele geschriften. Maar er wordt vrijwel nergens expliciet over gereflecteerd – een enkeling als Marcus de Heremiet (5^e eeuw) daargelaten, wiens geestelijke geschriften in de Filokalie terecht kwamen.

Hebben de oosterse kerkvaders Paulus *verkeerd* gelezen? In elk geval hadden ze een andere vraagstelling dan (later)

het Westen. De Amerikaanse Pauluskenner, E. P. Sanders, zegt: "Luther zag de wereld en het leven van een christen totaal anders (dan Paulus, *vL*). [...] Hij voelde zich schuldig. Paulus daarentegen had geen schuldig geweten. [...] Luther, gekweld als hij was door schuldgevoelens, las Paulus' uitspraken over de 'rechtvaardiging door het geloof' en interpreteerde ze alsof God een christen rechtvaardigde ook al was hij of zij een zondaar" Sanders beweert dat "vaak is aangetoond dat dit geen correcte interpretatie is van Paulus' ideeën", maar dat "het westerse mensbeeld met zijn

nadruk op individualisme en introspectie" die interpretatie nu eenmaal nodig heeft ('Paulus', p 63-64). Als Sanders gelijk heeft, is het dus nog maar de vraag of het latere westers christendom, met name de Reformatie, Paulus zo heel veel beter heeft begrepen. Stendahls "theologische perspectief van het westen", afgezet ten opzichte van de (vroeg, oosterse) kerkvaders, is in elk geval erg eenzijdig.

Joodse Wet

Heeft het *Oosten* Paulus dan wél beter begrepen...? Ik denk dat Stendahl wel gelijk heeft over het lezen van Paulus in de eerste 350 jaar, een formatieve periode voor alle oosterse kerken. Blinde vlekken konden daarom ook daar niet uitblijven. Op deze plek één saillant en in onze tijd aansprekend voorbeeld. Paulus' denken over de verhouding van de jonge christelijke gemeente met de joodse Wet heeft ook een grote invloed gehad op het oosters christendom. Van Paulus begreep

men goed, dat hij de Wet van het OT voor de christen als *weg tot redding* als afgedaan beschouwde. Echter, bij Paulus betekent dat niet dat Israël als Volk Gods afgedaan zou hebben. Paulus' hartstochtelijke grondovertuiging dat God Israël nooit zal loslaten (Rom 11) is in het oosterse (en westerse!) christendom al snel verbleekt. Er zijn bij voorbeeld nabijbelse teksten van Arameestalige christenen waarin deze zich heel expliciet als christenen

uit de heidenen profileren: in de plaats gekomen van de joden. De 'vervangings-theologie' (Israël afgeschreven en door de Kerk uit de volkeren – heidenen – vervangen) werd ook in de geschriften en hymnen van oosterse kerken de meest gangbare focus op het jodendom. Paulus lezen in zijn oorspronkelijke bedoeling kan helpen om zich te ontworstelen aan dergelijke misgroei.

Paulus' ideeën zijn überhaupt altijd, reeds in zijn eigen tijd, zó oorspronkelijk en revolutionair geweest dat iedere kerkelijke traditie hem steeds weer opnieuw (goed) moet lezen. Orthodoxen, protestanten én katholieken mogen zich uitgenodigd weten om aan Paulus' voeten, in gesprek met zijn tekst én met elkaar, deze getuige van Jezus Christus in heel zijn originaliteit steeds weer te laten spreken. ●

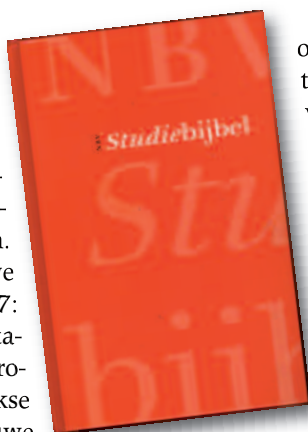
NBV Studiebijbel – leesbaar, overzichtelijk en niet vooringenomen

door Leo van Leijssen

De NBV Studiebijbel is allereerst een bijbel, en daarna komen ook de "uitleg, achtergronden en illustraties". Helemaal voorin is er een duidelijke uitleg van hoe tekst, verwijzingen etc in elkaar steken. De uitgave biedt De Nieuwe Bijbelvertaling van 2004/2007: het (Hebreeuwse) Oude Testament, daarop volgend de deuterocanonieke boeken uit het Griekse OT, en tenslotte het Nieuwe Testament. De deuterocanonieke boeken vormen een onderdeel van de katholieke en ook oosters-orthodoxe bijbel, en hebben een min of meer eerbiedwaardige status in de verschillende protestantse tradities. Maar of ze nu wel of niet als canoniek worden beschouwd, ze zijn – tussen de Hebreeuwse bijbel en het NT in staande – van groot belang om het NT te begrijpen. Ze zijn in deze studiebijbel goed op hun plaats.

Leesbaar en overzichtelijk

In de Schrifttekst zelf zijn er in de kantlijn bij bepaalde verzen duidelijke verwijzingen naar relevante dwarsverwijzingen elders in de bijbel. Gelukkig zijn dat alleen de hoognodige. De marge wordt zo geen woud van Schriftverwijzingen, maar blijft overzichtelijk. Onderaan de bladzijde, meteen onder de bijbeltekst, staan de noten, d.w.z. de vertaalverantwoording of de vertaalvarianten die ook in alle versies van De Nieuwe Bijbelvertaling voorkomen. Weer onder de vertaalnoten staan aantekeningen, speciaal voor deze NBV Studiebijbel. Ze zijn bedoeld als hulpmiddel om de tekst te begrijpen. Aan de aparte bijbelboeken zelf gaan steeds eigen korte inleidingen vooraf. Men vindt daar informatie

over achtergrond, thema en opbouw van het betreffende bijbelboek.

De Godsnaam

In de bijbeltekst van deze NBV Studiebijbel is de Hebreeuwse godsnaam weergegeven met JHWH in klein kapitaal.

Dat leest prettig; je kunt zelf invullen hoe je dit leest en uitspreekt. Het gemak waarmee de vier letters van de Godsnaam er nu in onze romeinse letters in staan, doet je verzuchten waarom dat niet gewoon in alle uitgaven is gebeurd i.p.v. het zo traditionele en tegelijkertijd heden ten dage controversiële HEER.

Kaderartikelen

De uitgave kent verschillende zogeheten kaderartikelen, verspreid over heel de bijbeltekst. Hier worden bepaalde onderwerpen op één of twee pagina's nader belicht. Vóór in de uitgave is er het "Overzicht van kaderartikelen", gerangschikt op hoofdthema's als geschiedenis, dagelijks leven, Jezus, vrouwen, mannen enzovoort. De kaderartikelen zijn informatief en zakelijk geschreven. In de kaderartikelen komen zaken zoals persoonsnamen, geografische namen, en belangrijke jaartallen ter sprake. Die kan men weer uitgebreider opzoeken in de verklarende woordenlijst, geografische kaarten en de historische tabel achter in de uitgave. De geografische kaarten worden in de kleurenkaternen afgewisseld met foto's van bijbelse gebieden. De kaarten zijn erg duidelijk; er staat een langere of kortere uitleg

onder. Zowel het bijbelse Palestina als het oude Nabije Oosten en Middellandse Zeegebied komen daarbij aan bod. De begeleidende mooie foto's met bijschriften zijn vooral sfeerschetsen. Achter in de kleurenkaternen is ook kort aandacht voor archeologie. Eveneens is daar een kaartregister voor de geografische kaarten en een verklarende woordenlijst met bij elk lemma beknopte relevante informatie. De NBV Studiebijbel is een weldadig aandoende uitgave met een goed leesbare letter en een duidelijke bladspiegel. Het werken met kleur (zwart, rood) in letters en in sommige tekstachtergronden is prettig en handzaam.

De uitleg in de uitgave is zo eenvoudig mogelijk, maar soms blijft de materie ingewikkeld. Een lezer dient al enige kennis te hebben om een en ander te kunnen plaatsen. Zo komen termen als 'targoem' of 'Masoreten' niet voor in de verklarende woordenlijst noch in de lijst van de kernartikelen.

Persoonlijk heb ik bij het gebruiken van de tekst het meeste profijt gehad van de opmerkingen op de pagina's zelf, aan de dwarsverwijzingen in de kantlijn en aan de noten en aantekeningen onder aan de pagina.

Vrij van dogmatiek

De NBV Studiebijbel is een wat uitgebreidere vorm van de traditie van bijbelvertalingen uitgeven zoals die al bestaat vanaf de boekdrukkunst: een Schrifttekst met inleidingen bij elk bijbelboek, geografische kaarten, dwarsverwijzingen in de marge en min of meer uitgebreide noten. Deze laatste waren in een niet eens zo heel ver verleden ook bedoeld om de juiste confessionele interpretatie duidelijk aan

de lezer voor te houden, maar zijn nu meestal van dogmatische opties gevrijwaard. De NBV Studiebijbel houdt zich buiten zaken die aanleiding kunnen geven tot theologische discussie, en wel op een wijze die ik zowel neutraal als 'handig' zou willen noemen. Voorbeeld: bij Jezus' woorden in Lk 18: 19, 'Waarom noemt u mij goed? Niemand is goed, alleen God', zegt de aantekening onderaan

de pagina: "Jezus wijst de man erop dat alle goedheid van God komt, ook de goedheid van Jezus zelf" (p 1890). De leerstellige vraag of Jezus' woorden in Lk 18: 19 niet zijn godheid zouden ontkennen, wordt afgewend. Dogmatische vooringenomenheid is amper aanwezig in deze uitgave. Een aanbeveling, die wat mij betreft mag gelden voor heel de NBV Studiebijbel o.

NBV Studiebijbel. De Nieuwe Bijbelvertaling met uitleg, achtergronden en illustraties, Uitgeverij Jongbloed, Heerenveen 2008. Uitgave door het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting. 2254 pp plus 64 pp kleurenkaternen verspreid over de uitgave: illustraties en kaarten. ISBN 978-90-6539-329-6

Tien Zeeën over voor de Eenheid der Christenen

door *drs. Rob Kuiper*

Op 13 februari vond op een Urker kotter de presentatie plaats van het boek 'Calvijn na 500 jaar'. Rob Kuiper, Calvijkenner en bestuurslid van onze vereniging geeft een impressie.

Urk

Of Calvijn zich ooit een voorstelling van Urk gemaakt heeft weet ik niet, mogelijk wel van Kampen. Daar was Albertus Pighius geboren. Calvijn voerde met Pighius een discussie over de vrije wil en de predestinatie. Kampen zowel als Urk zijn duidelijk door het erfgoed van Calvijn gemarkeerd. Het aantal verschillende reformatorische denominaties zou de reformator pijn hebben gedaan. De eenheid onder de christenen, in het bijzonder die van de hervorming, was voor hem belangrijker dan de letter. De Protestantse Kerk in Nederland, een zichtbaar resultaat van eenwording van kerken, wilde 13 februari 2009 met de presentatie van het boek *Calvijn na vijfhonderd jaar* ook aandacht vragen voor de eenheid der kerken, in het bijzonder onder de met de reformatie verbonden kerkgenootschappen en kerkelijke gemeenten.

Kerkje aan de Zee

Het eerste deel van de samenkomst rond het nieuwe boek, had plaats in het Kerkje aan de Zee in oud Urk. Na het welkom door de heer Arjen van Trigt, verbonden aan Uitgeverij Boekencentrum, werden strofe 1 en 2 van Psalm 25 gezongen. Naast de muzikale ondersteuning door een voortreffelijke organist, verleenden

ook leden van het Christelijk Visserskoor Crescendo hun medewerking. Vervolgens hield Dr. Arjan Plaisier, scriba van de PKN, een rede waarbij hij Calvijn typeerde als een man van het midden, tussen de partijen. Dat is heel iets anders dan een man van de middelmaat. Zo zou Calvijn een middenpositie innemen tussen Lutheranen en Zwinglianen, tussen Rome en spiritualen, tussen moralisering en intellectualisering, De eenheid is in Christus. Daar is de grond voor de katholiciteit en de apostoliciteit van de kerk. "De kinderen van de reformatie vierten één Calvijn. Wordt het niet eens tijd dat zij bij elkaar aan één tafel schuiven ter wille van Jezus Christus?" En hiermee deed de scriba een oproep voor een nationale synode van alle met de reformatie verwante kerkgenootschappen. Hierna werden van Psalm 67 de strofen 1 en 2 gezongen. De laatste regels van strofe 2, in de Franse vertaling uit 1970, spreken voor zich:

*Oh! Que Dieu bénisse
Ceux que sa justice
En tous lieux unit*

UK 210, een bijzondere presentatie, vissers en mensenvissers

In de Urker haven, nabij de visafslag lag de kotter UK 210 gereed. Om aan boord te komen moesten de laatste treden als een ladder worden beklommen, waarna men nog over een redelijk hoge reling moest klauteren. Voor de aanwezige dames, veelal gekleed in een keurige jurk of rok gaf dit, zowel bij het aan als van boord gaan, enige problemen. Na uit de

haven te zijn weggevoerd, werden we gevraagd benedendeks te gaan. Daar werden strofen uit de psalmen 93 en 66 gezongen. Vervolgens hield dr. Wulfert de Greef, een van de auteurs en eindredacteuren, een inleiding waarbij hij het boek *Calvijn na vijfhonderd jaar* presenteerde. Waarom op de voormalige Zuiderzee? Hier speelde een beroemd citaat van Johannes Calvijn een grote rol. In diens antwoord aan Thomas Cranmer over zijn plan alle vooraanstaande theologen van de reformatie bijeen te roepen voor een concilie, reageerde Calvijn positief. (april 1552) Na de bemerking dat het lichaam der kerk met verstrooide ledematen er geschonden bij ligt schrijft hij: *Quantum ad me attinet, si quis mei usus fore videbitur, ne decem quidem maria, si opus sit, ob eam rem traicere pigeat*. Wat mij betreft, indien men meent mij nodig te hebben, zou het mij geheel niet spijten tien zeeën te doorkruisen, zo zulks moeten zou. (C.O.14 kol. 314)

Twee jaar geleden in Zwitserland, waar internationaal overleg plaats vond hoe het Calvinjaar gevierd zou worden, ontstond het plan voor dit boek. Het is een boek om de gemeentekennis te laten maken met Calvin. 16 Auteurs hebben er aan meegewerkt. Een boek om te lezen maar ook om in gesprek te gaan. Het eerste exemplaar werd aangeboden aan de preses van de PKN, Ds. Gerrit de Fijter. Vervolgens waren er exemplaren voor Drs. Joop Albers (anglicaans priester en afgevaardigde namens de Raad van Kerken), de heer J.A. Kroon (burgemeester van Urk) een jongere als vertegenwoordiger van de prote-

stantse jeugd, en ten slotte de schipper van de UK 210. Preses De Fijter gaf zijn exemplaar door aan Peter Sleebos, voorzitter van de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten.

Afgesloten werd met het zingen van de strofen 11-15 van Psalm 107 *Die langs Gods oceanen trotseren wind en vloed*. Het zingen op zee maakte indruk.

Onwillekeurig moest ik denken aan de leerlingen van Jezus die van vissers, vissers van mensen werden.

Eenmaal aan de wal kon met genieten van broodjes en kibbeling. Tevens kon men een exemplaar, van het voorheen gepresenteerde boek

meenemen of aanschaffen. Uw scribent werd door Ds. De Fijter en diens echtgenote welwillend naar het station in Kampen gebracht.

Het is te hopen dat het boek *Calvin na vijfhonderd jaar* velen in de protestantse gemeenschap en daarbuiten meer met Calvin vertrouwd zal maken en het imago van Johannes Calvin meer glans geven zal. ●

Calvin na 500 jaar. Een lees- en gespreksboek. Onder redactie van dr. W. de Greef en dr. M. van Campen. Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer 2009, 297 blz., Prijs € 21,50

Internationale conferentie over kardinaal Johannes Willebrands

Het Kardinaal Willebrands Archief, de Faculteit Katholieke Theologie Universiteit van Utrecht en het Centrum voor Oecumenisch Onderzoek van de Katholie-

ke Universiteit Leuven organiseren van 2-5 september 2009 in Utrecht een internationale oecumenische conferentie over de betekenis van Willebrands' oecumenisch werk.

Kardinaal Willebrands (1909-2006) begon zijn indrukwekkende loopbaan als filosofieprofessor aan het Groot-seminarie in Warmond en als voorzitter van de St. Willibrord Vereniging (1948-1960). Mede dankzij zijn vele internationale oecumenische contacten die hij in de jaren vijftig had ontwikkeld, werd hij in 1960 door kardinaal Bea uitgenodigd om naar Rome te komen en mee te werken aan het opbouwen van het Secretariaat voor de Eenheid. Willebrands speelde een belangrijke rol op het Tweede Vati-

caans Concilie. Als secretaris en later als voorzitter van de Pauselijke Raad voor de Eenheid (tot 1989) heeft hij een vooraanstaande rol gespeeld in het ontwikkelen van de oecumenische contacten en de dialogen die de Katholieke Kerk sinds het Concilie met vrijwel alle kerken en kerkelijke tradities heeft gevoerd. Informatie en aanmelding op de website www.willebrands.org

De Katholieke Vereniging voor Oecumene is bereid om de deelname van vijf theologiestudenten aan deze belangrijke conferentie te financieren.

Kandidaten kunnen contact opnemen met G. van Dartel via
E: gvandartel@oecumene.nl of
T: (073) 613 64 71

Dokmond – 121 km. inspiratie

Begin mei verschijnt van de hand van Thom Breukel bij Ten Have het boekje 'In het spoor van Willibrord en Bonifatius, het pelgrimspad van Dokkum naar Egmond'. Hij schreef het boekje bij gelegenheid van het 450 jarig jubileum van het bisdom Haarlem en indachtig zijn kindertijd gedurende de oorlog, die hij in Friesland doorbracht. Thom Breukel schrijft al jaren over de Stilte en over plekken waar die te vinden is. In maart 2000 verscheen bij uitgeverij Balans zijn Stilte Atlas waarin een overzicht gegeven wordt van vele bekende en onbekende stilteplekken in ons land. In 2005 publiceerde hij een boekje over 100 Stilteplekken in Amsterdam.

In Dokmond verkent Breukel de weg naar de christelijke wortels van ons

land en brengt u in contact met verschillende godsdiensten en kerken. De route gaat dwars door Friesland. Van Dokkum via Leeuwarden en Bolsward tot aan Stavoren waar met de veerboot de overtocht gemaakt wordt naar Enkhuizen. De route in Noord-Holland is beduidend korter en gaat van Enkhuizen via Heiloo en Alkmaar naar Egmond, het eindpunt van dit pelgrimspad. Onderweg zijn 7 stempels te halen waaronder de stempels van Willibrord en Bonifatius. De tocht voert over stille landwegen, over dijken langs polders met onbegrensde

vergezichten en leidt naar dorpskerken met oude kerken. De tocht van in totaal 121 km is in 7 etappes te lopen, maar kan ook in enkele dagen per fiets afgelegd worden. In het boekje zijn voldoende Bed & Breakfast adressen opgenomen. Het is wel raadzaam om vooraf een overnachting te reserveren. Het boekje bevat circa 128 pagina's en de verwachte verkoopprijs is 12,90.

